

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΟΜΑΔΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
14/12/2025
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A1.** 1. ΣΩΣΤΟ («Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην»)
2. ΣΩΣΤΟ («εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις»)
3. ΛΑΘΟΣ («Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὧν τῶν ὀλίγων συμβουλεύῃ, οὐκ ἀνέχονται»)
4. ΛΑΘΟΣ («χωρισθεὶς νόμου καὶ δίκης χεῖριστον πάντων»)
5. ΣΩΣΤΟ («ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν»)

B1. α. Ο Δίας σε αυστηρό τόνο, ὅπως καταδεικνύεται ἀπὸ τὴ χρήση τῆς Προστακτικῆς «θές», ἐπιβάλλει ἕναν ἀμείλικτο νόμο, ὁ οποίος προβλέπει τὴ θανάτωση ὁποῦ ἀρνείται νὰ μετέχει στα δῶρα του, δηλαδὴ στὴν αἰδῶ καὶ τὴ δίκη. Ἀν καὶ πρόκειται γιὰ μιὰ ποινὴ που με τὰ σημερινὰ δεδομένα θεωρεῖται ἀπάνθρωπη, ωστόσο, στὸ πλαίσιο τοῦ πρωταγόρειου μύθου ἀποκαλύπτει ἀπὸ τὴ μιὰ τὴν ἀνάγκη συμμετοχῆς ὅλων στὴν ἀρετὴ, φανερῶν ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν ἀδυναμία τοῦ Δία νὰ εξασφαλίσῃ τὴν καθολικότητα τῶν δύο ἀρετῶν στους ἀνθρώπους, ἀφοῦ αὐτὲς δὲν ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς ἀρχικῆς τοῦ φύσης ἀλλὰ ἀνθρώπινη κατὰκτηση σὲ ἕνα ἀνώτερο στάδιο ἐξέλιξης. Θεσπίζει, λοιπὸν, τὴ θανατικὴ καταδίκη ὄχι με ἐκδικητικὸ κίνητρο, ἀλλὰ προκειμένου νὰ περιφρουρήσῃ τὴν κοινωνικὴ συνοχὴ καὶ ευρυθμία. Ἄλλωστε, ἡ παρομοίωση «κτείνειν ὡς νόσον πόλεως» ἐπισημαίνει σὲ ἕναν ἐντονα δραματικὸ τόνο τὸν κίνδυνο που ἀποτελεῖ γιὰ τὸν υγιὴ κοινωνικὸ βίον ὁ «ἀ-πολις».

β. Ο Ἀριστοτέλης στὸ ἀπόσπασμα « Φύσει μὲν οὖν ἡ ὄρμη ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν [: τὴν πόλιν]» ἐπισημαίνει τὴ θεωρία του γιὰ τὴν ἐμφυτὴ κοινωνικότητα τοῦ ἀνθρώπου, δηλαδὴ ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴν φύση του προορισμένος νὰ ζεῖ σὲ ὁργανωμένες κοινωνίες («ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον»). Ὡστόσο, ἡ μετατροπὴ τῆς ἐμφυτῆς τάσης σὲ πραγματικότητα δὲν γίνεται αὐτόματα, ἀλλὰ προαπαιτεῖ τὴν ἔλλογη καὶ συνειδητὴ ἐνέργεια ἐνὸς προικισμένου πολιτικοῦ ἀνδρα που θεσπίζει νόμους καὶ γίνεται ὁ πρῶτος ἰδρυτὴς τῆς πόλεως («ὁ δὲ πρῶτος συστήσας»). Με ἄλλα λόγια, ἡ φυσικὴ παρόρμηση πρέπει νὰ συνδυαστεῖ με τὴν ἀνθρώπινη βούληση καὶ ἐπινοητικότητα (συνεργασία φύσης καὶ τέχνης) ὥστε νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ δημιουργία κοινωνίας. Μπορεῖ ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου νὰ εἶναι κοινωνικὴ, ὅμως ἡ ἐκδήλωση τοῦ κοινωνικοῦ/πολιτικοῦ φαινομένου εἶναι ἱστορικὴ, δηλαδὴ συμβαίνει καὶ ἐξελισσεται

στον χρόνο. Συνεπώς, δεν υπάρχει αντίφαση, αλλά η διδασκαλία του Αριστοτέλη συμπληρώνεται και «ο δὲ πρῶτος συστήσας» χαρακτηρίζεται «μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος», αφού με την θέσπιση νόμων και αρχῶν δικαίου οι ἄνθρωποι κατάφεραν να ξεφύγουν από τις ολέθριες συνέπειες της ανομίας και της αδικίας, που συνδέονται με την πρωτόγονη κατάσταση, και πέτυχαν, ως ἔλλογα και ἠθικά ὄντα, τον στόχο για αρμονική συμβίωση. Καθώς, ἐξάλλου, ο νόμος και η δικαιοσύνη εξασφαλίζουν την τάξη, την αλληλεγγύη και τον αλληλοσεβασμό, η ορθή εφαρμογή τους οδηγεί στην τελείωση του ἀνθρώπου («τελεωθεῖς»), την ολοκλήρωση του φυσικού του προορισμού (το εὖ ζῆν) στο πλαίσιο της αριστοτελικῆς τελεολογίας, καθιστώντας τον ἔτσι το ἀνώτερο από όλα τα ζῶα («βέλτιστον τῶν ζῶων»).

B2. Τόσο για τον Πρωταγόρα ὅσο και για τον Αριστοτέλη η ἀρετὴ της δικαιοσύνης συνιστᾶ την κορωνίδα ὅλων και ἀπαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία και ομαλὴ λειτουργία εὐρυθμων και εὐνομων κοινωνιῶν. Ο Πρωταγόρας κάνει λόγο για τις συνιστώσες της πολιτικῆς ἀρετῆς, την αἰδῶ και τη δίκη, χάρη στις οποίες εξασφαλίζεται η αρμονική συμβίωση μέσα στην πόλη, η συνοχή, η ἰσορροπία και η εὐταξία του κοινωνικού συνόλου. Η αἰδῶς, πιο συγκεκριμένα, οδηγεί σε αυτό που χαρακτηρίζει «πόλεων κόσμοι», καθὼς συντελεῖ στην κόσμια και εὐπρεπὴ συμπεριφορά, ἐνῶ η δίκη παραπέμπει κυρίως στο «πόλεων δεσμοί», με την ἔννοια ὅτι το αἶσθημα δικαίου ἀποτελεῖ «δεσμό» των πολιτῶν και ἐπιτυγχάνει την ἐνότητα της πολιτικῆς κοινωνίας, αφού οι πολίτες, τηρώντας τους γραπτούς και ἀγραφους νόμους, ἀποφεύγουν την ἀδικία και σέβονται τα δικαιώματα των συμπολιτῶν τους. Την ἴδια ἀντίληψη ἔχει και ο Αριστοτέλης για τη δικαιοσύνη, καθὼς τη θεωρεῖ μια ἔννοια ἀρρηκτα δεμένη με την πόλη. Τόσο ως πολιτικός θεσμός - το σύνολο των γραπτῶν κανόνων και των νόμων - ὅσο και ως κοινωνικὴ ἀρετὴ - ιδιότητα του ἀνθρώπου να ζει σύμφωνα με την ἠθικὴ της πόλης - ἔχει σαφὴ πολιτικὴ διάσταση. Είναι πολιτικὸ ἀγαθὸ, συστατικὸ στοιχείο της πολιτικῆς κοινωνίας που καταξιώνει το πνεῦμα της αλληλεγγύης και του αλτρουισμού και κατοχυρώνει την τήρηση του δικαίου.

Την ἀξία της δικαιοσύνης και τη συνεισφορά της στη διασφάλιση της κοινωνικῆς συνοχῆς ἀναδεικνύει και η Αθηνά με τον λόγο της στο ἀπόσπασμα από τις «Εὐμενίδες» του Αἰσχύλου. Κηρύσσοντας την ἴδρυση του Αρείου Πάγου ἐπισημαίνει ὅτι η τήρηση των νόμων από την πλευρὰ των πολιτῶν μέσα σ' ἓνα πνεῦμα σεβασμοῦ και φόβου Θεοῦ ἀποτελεῖ ἀπαραίτητο ὄρο για την καταπολέμηση της ἀδικίας. Θεωρεῖ τη δικαιοσύνη ἀρρηκτα συνδεδεμένη με την κοινωνικὴ εὐταξία και την ἐλευθερία, γι' αὐτὸ προτρέπει τους πολίτες με φρόνηση να ἀπορρίπτουν την ἀναρχία και την τυραννία. Με ἓνα ρητορικὸ ἐρώτημα («Ποῖος εἶναι δίκαιος ἄνθρωπος και δε φοβάται τίποτα;») υπογραμμίζει ὅτι ο δίκαιος ἄνθρωπος διαθέτει τη σύνεση που τον βοηθά να θέτει τα ἀπαραίτητα ὄρια για την ἀποφυγὴ της ἀμετρῆς και ἀλαζονικῆς συμπεριφοράς καταφέροντας ἔτσι να λειτουργεῖ μέσα στα πλαίσια που ὀρίζουν οι νόμοι. Ἀν, λοιπόν,

ο πολίτης τιμά και σέβεται τον Άρειο Πάγο ως θεσμό που απονέμει το δίκαιο με αδέκαστο και αυστηρό τρόπο, τότε θα εξασφαλιστεί η αρμονική κοινωνική ζωή και η σωτηρία της πόλης.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι και τα διδαγμένα αλλά και το παράλληλο κείμενο προβάλλουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο που διαδραματίζει η δικαιοσύνη στην πολιτική κοινωνία. Συμφωνούν, τέλος, ότι η απουσία της επιφέρει την αναρχία, την κοινωνική διάλυση και την επιστροφή στη θηριώδη κατάσταση.

B3. επιθετικότητα: θώ, διαφήμιση: φής, (φημί), σχεδιασμός: μετέχιν, έδεσμα: έδωδην, συντακτικό: τάξις.

B4. 3, 1, 2, 5, 4

Τις απαντήσεις επιμελήθηκε ο καθηγητής:
Σκουμπόπουλος Κωνσταντίνος